

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

ДУХ И ПЛЪТ

(Във връзка с настъпилата св. Четиридесетница)

Човек е психофизическо същество. Изграден е от две естества. Те са: нашата плът и духът ни.

Двете ни естества са устроени и свързани помежду си така, че образуват един организиран, самосъзнаващ се и самодееен живот.

Според учението на св. Църква, потвърждавано ежедневно от реалните прояви в борбата между дух и плът, духовното естество е по-съвършено от физическото и заради това взаимоотношенията между тях трябва да се изграждат на базата на едно доминиране на духа върху тялото.

Това трябва да е така, защото предназначението на тялото е да бъде орган, чрез който духът ни да се проявява, докогато е отредено той — духът ни — да е включен в живота на нашата земя.

Така са определени взаимоотношенията им от Оня, Който ги е сътворил и ги е свързал в едно цяло — от Бога.

След грехопадението обаче настъпва една повреда в нашата психофизическа природа, в смисъл че духът ни загубва част от своите сили, чрез които доминира над тялото. От това време плътта засилва шенията си и се опитва да вземе надмощие над духа.

От тази промяна във взаимоотношенията настъпват сериозни смущения както в живота на отделната личност, така и в живота на отделните общества и народи, а оттам и в живота на цялото човечество, изпълнен с толкова трагизъм в своята история.

***

Идването на Спасителя Иисуса и учредяването на св. Христова църква с нейните благодатни средства имат за върховна цел да подпомагат отслабналия дух, за да може да бъде той доминиращото у нас естество.

Оня, който прибягва към Спасителя и Неговата св. Църква, с лекота може да възстановява правилни взаимоотношения между дух и плът и да се радва на един задоволително хармоничен живот.

Това той постига чрез един по-усилен и по-пълнен духовен живот.

Но в какво се състои изобщо духовният живот на човека? Ето въпрос, на който могат да се дават най-различни отговори.

Според мен, всичко онова, което не е щение на плътта, а желание, стремеж и постижения на духа

ни, съставлява духовния живот на човека. Но и този духовен живот на човека, според естеството на мотивите и крайната цел на стремежите, подлежи на степенуване.

Изкуството в музиката, в художеството, в поезията и тям подобни е духовен живот. Но това не е най-горната степен на духовния живот!

Да се поставиш във връзка с едно цвете, да обхванеш неговата красота и чар и да изразиш всичко това върху платно, стъкло, хартия или дърво, — да, това е духовен живот, приносящ реална духовна полза в конкретния живот.

Да се поставиш във връзка с душата на няком страдащи или лекуващи в живота човечи, да доловиш всички тонове и нюанси на страданието и радостите им и да отразиш всичко това в страниците на някое литературно творение, — да, това е духовен живот, изграждащ духовната култура на човечеството.

Да се поставиш във връзка със симфонията на цъфналите в широкото поле през май цветя или пещента на ручея или тази на гората; да пожелаеш да доловиш отделните тонове, които изграждат тази симфония или онази песен, и да изразиш всичко това върху петолинието, — да, това е духовен живот, приносящ реална духовна полза в конкретния живот.

Да се поставиш обаче във връзка с Оня, Който е създал красотата и чара на цветята; Който е създал самите тонове и хармонията от тях; да получиш благодат и светлина от духа Му и да изразиш тази благодат и тази светлина чрез дела в живота си, — да, това е духовен живот, но във възможната за човека най-горна степен. Това е църковно-религиозният духовен живот на един правилно вярващ християнин.

Това е духовен живот, който увеличава дозата на доброто, любовта, светлината и свежестта в живота, от каквито отделният човек и цялото човечество тъй много се нуждаят през всеки час и всяка минута на своя живот.

Настъпилата св. Четиридесетница ни разкрива най-широките възможности за един вътрешен, скромен, но пълен и плодоносен духовно-религиозен живот.

Лечебница за душата

(Размисли за изповедта)

Всяко време има свои характерни слова, пътеводни знаци, сигнали. Във военно време това е победата. За нея всички мислят, говорят и действуват. В мирно време пък на устата на едни е как да запазят и оползотворят това върховно благо — мира. Други и напълно не са спокойни: само кроят как да го отнемат и нарушат — с война. Днешното време има също свои крилати слова — сигнали. Това са: труд и благоденствие за всички — особено за бъдещите поколения.

Успоредно с тези слова — пътеводни знаци на времето — всякога, и днес също, се долавят по-обикновени общочовешки слова — сигнали на всяко време. Те се чуват почти при всяка среща на хора — в къщи или на улицата, в предприятието или в учредението. Те изразяват увлечения и страсти, недостатъци и слабости. Те са, с които човек днес, както преди векове, говори обикновено за ядене и пиене, за облекло и мода, за развлечения и зрелища. Естествено наред с тях не слизат от устата на съвременния човек и думи като здраве и болест, поликлиника и болница, лечебница и лекарства.

За вярващия човек пък, за християнина, всяка църковна година и дори всяко църковно годишно време имат своите пътеводни знаци — църковно-годишни сигнали. Например, времето на великия пост, в което сега навлизаме, се намира под знака на духовна бран с исконния човешки враг — с греха — както и на крайна духовна победа над неговата най-страшна последица — над смъртта — във и чрез възкресението на нашия Господ Исуса Христа. Това сравнително по-продължително църковно време на св. Четиридесетница издига също свои крилати слова или сигнали. Те обозначават главните духовни средства или оръжия, упражнения или методи за подготовка и довеждане на тая духовна война до победния ѝ край — до тържеството на Възкресението Христово. Техните имена са **пост** (не лицемерен, а вътрешен, духовен) и **молитва** (дълбоко смирена и усилена), постоянно облекчавана и окриляна от искрено **покаяние** и **благодатно опрощение** в изповедта.

Специално покаянието и изповедта са били и остават, както свидетелствува историята на всички религии, проява на общочовешка религиозна потребност. Прокламирали и тържествено установени от Господа Исуса Христа (Мат. 4:17; Марк. 1:15; Мат. 16:19; 18:18; Иоан. 20:22 — 23), промулгирани чрез апостолите и ясно определени на църковните събори, те са свързани най-тясно в свето и необходимо таинство, въвеждащо във всички други църковни таинства.

Тая дълбока, непреодолима и с нищо неизкоренима религиозна потребност на душата и съвестта на човечеството е съществувала и днес е налице в неподозирана силна степен. Защото човечеството винаги е било потискано от съзнанието за своите грехове и виновност. То всякога е копнеело, и днес копнее, да се освободи от тоя страшен вътрешен гнет. То чувствава своето нравствено безсилие. Тая

борба на раздвоена душа то не може повече да понася. Затова човечеството винаги е изпитвало, и днес изпитва, непреодолима вътрешна потребност — да очисти душата си от страшните петна на греха и да свали от нея ужасното бреме на виновност пред Бога и пред людето. То иска непременно да намери облекчение за съвестта си и мир с Бога и със себе си. То търси изкупление. Жадува да възстанови своите нравствени сили, да оздравее душевно.

За тая цел съвестта на човека не се задоволява с обикновено, глухо (само в себе си или дори заедно с другите, общо) разкаяние и намерение за нов по-добър живот. Съвестта застава човека, кога да е, да се откъсне от всичко друго и да се обърне частно, лично към Бога, за да открие на Него своя вътрешен живот, своята душевна мъка и неволя. Та чрез устна и пълна, искрена и покаяйна изповед пред душепастиря-изповедник, като Негов пълномощник, да получи прощение за греховете си и облекчение на душата си. А с обещание и задължение за съответни жертви и упражнения да изкупи виновността си пред Бога и човечите и да затвърди волята си в нов по-добър живот.

Тъй както напълно естествено и природосъобразно човешкото тяло самó бърза да повърне и изблюва отровната и вредна за него храна; или както пак то, приело я веднъж, под натиска на парата и водата бърза да изхвърли нейните отрови (токсини) чрез порите на кожата в потта, по същия начин и човешката душа трябва да се освобождава чрез таинството покаяние с изповед от страшните духовни отрови или токсини, от греховете като главни причини за всички свои страдания и болести. Сигурно на това основание, по свидетелството на един автор, именит управител-лекар в голяма европейска лечебница е казал, че мнозина от пациентите биха могли да бъдат предпазени отпонапред, преди да дойдат в лечебницата, ако те бяха отишли да се лекуват на време при някой разумен духовник-изповедник. Пък и св. Иоан Златоуст († 407) много по-рано е внушавал: „Грешник ли си? — Влез в църква; кажи: съгреших, и заличи своя грях! . . . Колкото и да падаш на площада, ти всякога ставаш: така, колкото пъти и да сгреша, разкай се за греха, не се отчайвай! Съгреша ли друг път, пак се покай, за да не би да изгубиш от немарливост надежда за обещаните блага. Ти си вече в дълбока старост, и си съгрешил? Влез в църква, покай се: тук е лечебница, а не съдилище; тук не измъчват, а дават прощение на греховете“.

Ето защо и ние днес, през времето на великия пост, да доловим неговия сигнал и свет зов към всички нас, душепастери и пасомни! Да отидем неведнъж, а — както към лечебниците за тялото — да прибегваме много често и винаги, когато забележим, че падаме в нов грях и почувствуваме, че с него нараняваме съвестта и душата си! Винаги в такива случаи да прибегваме с искрено, смирено и дълбоко покаяние към изповедта — към тая универсална лечебница за душата!

Проф. прот. Хр. Димитров

Отвъдност и отсамност в религията

Втората по важност истина във всяка религия, след учението за съществуването на Бога, е учението за задгробен живот на човека и за възмездие: получаване отвъд награда според заслугите тук на земята.

С това учение за отвъдната награда твърде много се злоупотребявало. Неведнъж бедни благочестиви люде са бивали поучавани да търпят, да понасят бедността и лишенията безропотно, в очакване да получат райското блаженство на небето, в същото време когато учещите ги не са лишавали себе си от нищо. Още повече това учение е бивало използвано от невярващи в задгробния живот експлоататори. Те са имали интерес, щото техните работници и подчинени да понасят безропотно и смирено неправдите и експлоатацията им и да се утешават с бъдещите небесни награди. Други пък сами себе си са правили недейни, незаинтересовани към тукашните социални, културни и технически нужди, защото са насочвали погледа си само към отвъдното и са го противопоставяли на отсамното. Те са смятали за себе си, и другите са учили, че човек ще бъде толкова по-голям и достоен за Царството небесно, колкото повече е отчужден и откъснат от тукашния свят.

При това положение няма нищо чудно, че се намират други, които пък в името на тукашния свят, на тукашния живот отричат задгробния свят и обявяват религията за вредна и приспиваща съзнанието на хората.

Ясно е, че двете тези крайно притовоположни схващания имат едно общо убеждение, а именно, че грижата за отвъдното не се съчетава с грижата за отсамното и грижата за отсамното не се съчетава с грижата за отвъдното: отсамното и отвъдното се изключват помежду си и всеки трябва да избира: или отсамно, или отвъдно. Който, например, иска да участва в преустройването на социалния живот на по-справедливи начала, той най-напред трябвало да се отрече от религията и от мисълта за отвъдното, иначе не щял да има достатъчна енергия и настойчивост при своите тукашни мероприятия: колкото по-малко религиозност, толкова повече социално строителство и справедливост.

А при това, няма нищо по-погрешно и нищо по-чуждо на християнската религия от това разделяне и противопоставяне на отвъдното и отсамното. Защото, наистина, тя поставя ударението в основната ценност на човека зад гроба, в Царството небесно. И това е дори математически, календарно съвсем правилно, защото ако от раждането си до гроба човек прекарва някакви си десетилетия и много рядко цяло столетие, то от гроба нататък той има да прекарва цяла вечност. Но от друга страна християнството съвсем не подценява предгробния, отсамния живот, защото учи, че качеството на този отсамен живот ще реши къде да бъде и какъв да бъде задгробният, отвъдният живот. Та нали цялата християнска проповед не е нищо друго, освен учение на хората, как да живеят тук на земята, за да станат достойни за небето? А достойни за небето ги прави не бягството и отчуждаването от тукашния живот, а схващането му като стъпало и условие за отвъдния, съобразяването му още отсега и оттук с отвъдното. Между отвъдното и отсамното няма обратна пропор-

ция: колкото повече искаш да си достоен за отвъдното, толкова по-малко се грижи за отсамното, а има права пропорция: колкото повече искаш да си достоен за отвъдното, толкова повече трябва да си достоен и за отсамното. Св. ап. Павел казва, че Царството Божие е правда, мир и радост в Светаго Духа (Римл. 14:17) и него ще наследят не тези, които тук живеят в неправда и в размирис, а живеещите още отсега в правда и мир. „Нито крадци, ни користолюбци, ни пияници, нито хулители, ни грабителни няма да наследят Царството Божие“ (1 Кор. 6:10). „Който вършат завист, убийство, пиянство, срамни гошавки... няма да наследят Царството Божие“ (Гал. 5:21). „Блудник или нечист, или користолюбец, който е идолослужител, няма наследство в царството на Христа и Бога“ (Еф. 5:5).

Ако добре анализираме изброените от апостола качества, за които няма място отвъд в Царството Божие, ще видим, че те обхващат всички антисоциални, егоистични, водещи към неправди и размирис в живота грехове, които подкопават отсамния обществения живот.

Християнството обвиняват, че в името на отвъдното учело на безразличие към съдбата на бедните и онеправданите в живота. Това е или невежество, или съзнателна клевета. Защото за християнина няма по-висш закон от думите на Спасителя Христа, а ето, че Той мери достоинството на хората за Царството Божие точно по това, как тук, на земята, са се отнасяли към бедните. „Дойдете, ще каже, вие, благословените от Отца Ми, наследете царството, пригответе вам от създание мира; защото, гладен бях, и Ми дадохте да ям; жаден бях, и Ме напоихте; странник бях, и Ме прибрахте; гол бях, и Ме облякохте; болен бях, и Ме посетихте; в тъмница бях, и Ме сподохте. Доколкото сте сторили това на едного от тия Мои най-малки братя, на Мене сте го сторили“ (Мат. 25:34—40).

Там следователно най-много се интересуват именно от това, каква е била съдбата на нуждаещите се и доколко ние сме ги подпомагали в живота; така че за никакво безразличие няма място. Нещо повече: никъде в света и в историята няма по-високо и по-авторитетно осветяване на социалните грижи от това изказване на Спасителя, в което Сам Бог се идентифицира с най-малките братя и всяка обида, нанесена на тях, се обявява за обида или безразличие към Самия Бог.

Това изказване е направило много за подобряване съдбата на бедните. Правилно е да се каже, че всички революции са станали възможни само чрез това осветяване и възвисяване личността и достоинството на отхвърлените и онеправданите в живота, защото християнската религия революции външни не прави, но тя революционизира, повишава съзнанието за достоинство у човека и го кара да отстава честта и правата си.

И може би точно тук лежи причината, че някои люде не са обичали и не обичат религията. Защото един човек, който съзнава равенството на хората пред Бога; който съзнава, че и стоящите над него било административно, политически, икономически, военно и пр. ще отговарят пред Бога за делата си, такъв човек никога не може да бъде заробен и подчинен без остатък. Той винаги има съзнанието, че

Господ на силите е с него; че могъщите трябва да се покоряват на правдата, защото Господ е с него. Има съзнанието, че колкото и да се надигат; колкото и да го притесняват угнетителите му, те пак ще бъдат победени и сразени, „Яко с нами Бог“.

Казаното логически винаги се е оправдавало исторически. Защото тези въпроси не са въпроси на гола теория, а на исторически факти. А безспорен факт е, че при робство и гнет човеците потърсват Бога, дори ако са били дотогава равнодушни към Него. В такива моменти те чувствуват, че религията не е „опиум“, а е спасителна лодка, спасително въже за полетялия към бездната. Затова и през нашето петвековно робство под турците именно вярата в Бога крепеше надеждата, каляваше духа и го правеше способен да цени свободата и да се бори за нея

Друг въпрос е, че религията, като оценява тукашния живот в светлината на вечния и с оглед на вечния, не дава такава цена на някои тукашни неща. Тя учи човека, че няма полза за него, ако придобие целия свят, а погуби душата си (Мат. 16:26). От туй гледище ламтежът за богатство например, за удобства, за слава, за почести и др. се считат от нея не само суетни, а и направо вредни, но не за друго, а защото точно те, когато не бъдат съгласувани с правдата и с грижата за най-малките братя, довеждат до неправдите в живота, до експлоатирането на

човек от човека. Точно затова ап. Павел настойчиво повтаря, че користният няма място в Царството Божие, защото е идолослужител; защото богатството е за него идол, кумир, в чието име е готов да потърква всяка правда и да минава през труповите на братята си — било, ако го има, за да го запази и умножи, било, ако го няма, за да го придобие.

Така че на поставения въпрос за отвъдност и отсамност в религията, и по-специално в християнството, трябва да отговорим, че християнството гледа еднакво на отвъдното и на отсамното, защото от това, какво е тукашното, зависи какво ще бъде отвъдното, но и обратното: именно мисълта за отвъдното и страхът от праведния съд дава най-благоприятни отражения за справедливото уреждане на тукашния живот. И точно тук има права пропорционалност: колкото е по-религиозен даден човек и колкото повече реално се стреми да стане достоен за отвъдното, толкова е по-справедлив, братолюбив, миролюбив в тукашния си живот. Дори точно по това, как се отнася към братята си тук, ние можем да познаем доколко даден човек е религиозен. Защото нали е казано: „Не всякой, който Ми казва: Господи! Господи! ще влезе в Царството небесно, а оня, който изпълнява волята на Моя Отец Небесен“ (Мат. 7:21).

Д-р Дим. Пенев

Рилският духовник х. Агапий

(По случай 100 години от излизането на книжката му за изповедта)

Иеромонах х. Агапий е типичен рилски духовник-таксидиот. Той ни оставил своята автобиография и половина от своите проповеди, които се пазят в ръкописната сбирка при манастирската библиотека (Инв. № 95/4/17. Ср. Е. Спространов. Опис на ръкописите в библиотеката при Рилския манастир, София, 1902, стр. 120).

От биографията му, написана собственоръчно, узнаваме, че той е бил роден в с. Рила на 16 юли 1813 година. Постъпил в Рилския манастир на 16-годишна възраст през 1829. Пострижен в монашество на 1 март 1831. Ръкоположен за иеродиакон през 1832. „Имал жива вяра и надежда и любов към Бога“, радвал се, че Бог го удостоил с монашеския и диаконски чин. „Страстите бяха у мене действителни — пише той — тога ради беше ми сичко лесно и леко, радостно и весело“. През 1835 ръкоположен за иеромонах. През 1839 изпратен на таксид, като манастирски изповедник, в Ески Заара (Стара Загора). Отначало той се е намирал там в доста затруднено положение: никой не го поглеждал и не обръщал на него внимание — „человеци студени, попове зависници, азъ младъ неопитенъ. Ти от една страна простащи от друга диаволе, сиречь хитри. . . и така като се намирахъ у вилкико смущение, викахъ: що тражи сега тука? Защо си остави прехубавио манастиръ? Защо си оставих безмолвието?“. . . По-после той свикнал, започнал да проповядва по църквите в града и да обикаля селата. Спечелил и пари. Това му дало възможност през 1844 да отиде в Иерусалим на поклонение на Божия гроб. След завръщането си оттам, той отишъл, по покана

на благочестивите християни, на таксид в Чирпан. Тук му провървяло по-добре: „човеците богобоязливи, почитатъ свещеническио чин“. По настояването му, там се е отворило българско училище. От Чирпан той е водил веднъж, а някой път и два пъти на година поклонници за Рилския манастир. През 1848 година, когато е бил изграждан южният корпус от манастирската сграда, той е дал на манастира 2000 гроша. Спечелил нещо и за старини и то „сос малку труд и главоболие“. Възпитал и две момчета, от които едното постригал в манастира в монашески чин (иеромонах Теодосий, завършил художествена академия в Русия), а другото настанил за учител в Чирпан. В Чирпан той живеял като изповедник „мирно и спокойно“ 9 години. След това е бил преместен от манастирското управление за духовник в Хасково, където стоял още 6 години. Това се наложило след като Цариградският патриарх предписал на Рилския манастир да вдигне духовника Арсения (брата на х. Агапия), понеже много възбуждал народа срещу гърците. „Кабахано му беше велик — пише х. Агапий в автобиографията си — оти на неговото време поболгарилисе хаскюлиите (хасковците), почнали да четат у църквата по словенски“. Това е станало през октомври 1854. Таксида там е бил добър и времето е било благоприятно. Там той успял да спечели пари за отпечатването на първата българска книжка за изповедта под надслов: „Краткое совѣтованіе духовно и поученіе за приуготовленіе ко исповѣди и ко святому причащенію“, Самоков, 1855. Джебен формат, 31 страници. Тази година се навършват 100 години от излиза-

не на бял свят на тази ценна за народа духовна книжка. Съставена на прост народен език. В Хасково той спечелил пари и за направи на два големи пиринчеви свещници, които и понастоящем стоят в съборната манастирска църква, пред главния иконостас. От надписите върху тях се вижда, че х. Агапий ги подарил на 21 май 1859 година. През 1859 той се прибрал в манастира с намерение вече да дочака тук края на земния си живот. Но по настояването на тогавашния игумен Йосиф, той същата година заминал на таксид в гр. Кюстендил. Там той успял из основи да обнови метоха и престоял 5 години. Едно време върху стената на Рилския метох в гр. Кюстендил имало плоча с надпис: „1859; май придохъ. Совершихъ обновленіе-то 1864. х. Агапіа Іером. ры“. . . (Йорд. Иванов. Северна Македония, София, 1906, стр. 401).

Въпреки слабото си телесно здраве и стомашна болест, от която той страдал от детинство, той успял достойно да изпълни своя дълг към св. ни Църква и е проявил похвална дейност като духовник и проповедник. Починал на метоха в гр. Кюстендил през 1868 година.

В ръкописния му сборник, заедно с биографията му, са подвързани 27 от неговите поучения и Описанието на Рилския манастир, съставено от името на неговия ученик Янко х. Агапиев. Това описание е написано във форма на пътни впечатления и е било предназначено за печат. „По църквите казувал сам слова и поучения наизуст доволно — пише той в биографията си — . . . Язи правилно и не правилно писувах и проповедувах. . . половината писани поученията изгубиха ми се: зема ги тоя оня па после не ги тражих и така се изгубиха; некои и горех. . . но половината сам задържал. . . и ги оставям у манастирската книгохранителница. . . простите може да се ползватъ, а на учените за любопитство“.

С наивност, ръководен от монашеско смирение, х. Агапий нарича себе си „простак“, „груп и неразумен“, „прост като едно теле“. Но въпреки „простотията“ си, той е бил един типичен рилски проповедник — „дамаскинар“ с несъмнени природни дарби. Той сам съзнавал, че притежава тези дарби, когато е казал: „поразия щях да бъда, ако да бях поучен“ (Е. Спространов. Материали по историята на Рилския манастир. Собрн. Нар. Умотв., кн. XVIII, стр. 179). Както сам той разправя в биографията си, той много е чел, за да се подготви за проповедническата си дейност. От внимателния анализ на проповедите му, ние констатираме, че той се е ползвал от творенията на св. Йоана Златоуста, от Благовестника на бл. Теофилакт Охридски, съчиненията на св. Димитрий Ростовски и житията на светиите, съставени от същия. В проповедите си той включва различни богослужбени песнопения и ги тълкува на прост народен език. При съставяне на проповедите си, той се е ползвал от горепомнатите пособия майсторски. Прочетеното той обмислявал внимателно и го предавал със свои думи така, за да го разбере и най-простият. Езикът му е простият, говоримият език на народа, който е пълен турски думи, каквито народът употребявал в говора си. Личи, че той много добре разбирал църковно-славянския език и умел, прочетеното от него на този език майсторски да предаде на съвременния нему говоримия език. Той не използвал буквално и дословно творенията на св. Йоана Златоуста, на бл.

Теофилакта и други. В проповедите си, той предавал само по-ценните техни мисли. Той добре съзнавал, че тези свети отечески поучения са написани на много висок стил и че там се тълкуват евангелските текстове много пространно. Както за болни — казва той в поучението си за неделя на блудния син — се дава в малки дози подходяща лека храна, така и на своите благочестиви слушатели той поднася лека, подходяща за тях духовна храна, за да не ги измъчва с дълги проповеди.

Въпреки „простотията“ си, той усвоил много правилно и методите на омилетичното (проповедническо) изкуство. В предговора си към 19-то си слово, той дава упътвания за проповедника: „да не бърза, но да изговаря думите силно и дерзостно“, а на края да завършва проповедта с молитва, която да казва „сос големо уменіе и сос сълзи“. А преди да започне проповедта си, съветва проповедника „да се помоли сърдечно, за да му изпрати Бог сили отгоре, и тогава поучението му ще бъде действително“ (ще окаже необходимото, благодатно въздействие върху душите на благочестивите християни).

Между проповедите на х. Агапия има някои много оригинални и интересни по съдържание. В тях има много исторически данни за живота на манастира и за рилските братя. Така на 12 февруари 1863 той съставил слово „о власти и чести началнической“ и го предназначил за прочитане в братската трапезария, през време на общобратствените манастирски събори. Те са ставали след „Отчевден“ (празника на св. Ивана Рилски, 19 октомври ст. ст.). На тези събори управниците на манастира се отчитали пред братството за дейността си през изтеклата година и ставали избори на игумена и на съборните членове. В това слово х. Агапий прокарва мисълта, че братята трябва да се покоряват на своето началство, без да гледат на техните човешки недостатъци. Манастирът в миналото имал много способни игумени и епитропи, учени за времето си и благочестиви, но напълно свършен никой от тях не е бил. Той факти доказва, че пожарите и опустошенията, които претърпял неведнъж манастирът в своята многовековна история, се дължели главно на духовно-нравствени причини. Раздори, несъгласия и упадък в монашеския живот са докарали до това, че по Божие произволение изгорял манастирът и през 1833 година. Преди да стане този пожар, между служащите свещеници (ефимерии) имало големи разправии. Тези, които трябвало да се молят пред Божий престол за цялото манастирско братство и за целия български народ, не са стоели на висотата си в духовно-нравствено отношение: „греховете на слободията (нравствена разпуснатост) напуниха на правосудието Божие чашата гнѣвна и тогава манастиро у пет шесъ сахата стана на пепель“. Рило-монастирски духовник Севастиан, известният подвижник, който живеял на уединение при постницата „Пчелино“, видял някакво „знамение“ над манастира. Преди пожара той идвал в манастира, за да уещавата братята да престанат „от кавгите и от сите раскошества“ . . . „Покайте се — казвал той — защо ако се не покаеме Бог страшно ще ни казни“. . . Но кой да послуша! Кой да познае правото, кой да познае себе си: никой: ушъ секой мачи за оправа, секой прави своето мнение право, началството се презре и от пагубното безначалство оправи се манастиро на пепель“.

Проповедите 24 и 25 на х. Агапия са насочени срещу онези от младите, които се увличали от безбожието и от протестантизма. В тези проповеди той дава упътвания на благочестивите християни, как трябва да отблъскват тези пагубни учения.

Х. Агапия е бил също така ревностен поборник на училищната просвета и апелира към народа за отваряне на български училища. На 2 февруари 1864 той държал в църквата в гр. Кюстендил слово (20-то в сборника му), посветено специално на тази тема. В него той изтъква необходимостта от пръскане на повече просвета, която според него е „небесен огън“. Както без вещественния огън ние не мо-

жем да живеем, така също и без този божествен огън трудно се живее. Просветата е необходима и за духовния и за светския живот. В проповедта си той дава и различни практични съвети. Между другото апелира към родителите да не жалят средства за набавяне на учебници за децата, защото както „без рало не може да се оре“, така също и без учебници не може да се усвояват необходимите знания.

Несъмнено и днешните проповедници могат да почерпят за себе си поука от проповедническата дейност на скромния рилски духовник х. Агапий. Бог да го прости!

Архимандрит Климент Рилец

Целз и свидетелството му за Исуса

Сигурно предлаганата на вниманието на читателите статия върху посочения въпрос ще се види на миозина за излишна. До известна степен това е вярно. Няма читател, който ако разгърне или е разгърщал страниците на кой и да е труд по история на древната християнска църква, да не срещне името на Целз и да не знае за отрицателното му становище към Исуса и християнството. Но, при все това, не е съвсем излишно да си припомним някои мисли из писаното от Целз относно личността на Исуса, особено като се имат пред очи изказваните от някои мисли, че Целз бил отричал съществуването на Исуса като историческа личност.

За живота на Целз не можем да кажем почти нищо. За името, идеите и отношенията му към християнството знаем само от апологетичния труд на Оригена „Срещу Целз“ (Контра Целзум), написан в 249 година, в осем книги, по повод съчинението на Целз „Истинно учение“ (Λόγος αλιτίς). То ще се е появило най-вероятно в Рим (според някои в Египет) около 178 г. сл. Хр.

По общото признание на всички историци, това съчинение е първи опит християнството да бъде обогатено на научна почва, без каквато и да е следа обаче от дълбоко разбиране за нравствената и религиозната величина на Исуса. „Истинно учение“ не е дошло до нас. То ни е известно почти изцяло в посочения вече труд на Оригена, който, след процитиране известно твърдение на Целза, го оборва. Има много съчинения върху Целз и много издания на труда му. В случая ние ползуваме Биндемани, За Целз и неговото писание срещу християните (Списание за историческо богословие, XII, 2, стр. стр. 58—146).

Целз, по начало, е платоник с еkleктични забегки. Това личи от заглавието на книгата му и метода на работата му. От гледище на иудеите той полемизира срещу личността на Исуса, а от гледище на гръцките религиозни философи той атакува християнското учение чрез твърдението, че то във всички свои главни пунктове съдържа само зле разбранни идеи на Платона. Според Целз Бог създал само безсмъртните същества (богове, демони и души). Той царува над света, без да има някакво отношение към мислите и нуждите на отделните хора. Боговете направили смъртните същества от материя и определили окончателно всичко онова, което става. Промисълът Божи има предвид само цялата вселена, а не отделните лица. Различните демони (божествени

същества, които посредствуват между Бога и хората) пък имат грижа за отделните народи и лица. Затова, според Целз, различните народи имат различни традиции, обичаи и религии. Бог е неизменяем. Непроменим е и светът (с целия си живот, с доброто и злото). Затова и въплощение на Бога и спасение на човека е невъзможно. Ето защо християнството, със своето учение за изкупление, се връзва във и противоречи на богожелания порядък и води към отклонение от установения ход на живота. Следва християнството да бъде напълно отречено и отхвърлено. Исус не може да бъде Месия.

Целз критикува християнството, но не прави разлика между истинското учение на Църквата и еретическите общества: отрича достоверността на евангелските повествования, но не отделя каноническите евангелия от еретическите писания. За него Христовото учение е не повече от произведение на презираното от него иудейство. Ако пък има нещо вярно в християнството (учението за второто лице на Св. Троица и за Бог-Слово), то е взето от Платона (макар и неправилно).

Всички основни положения, на които Целз строи своята критика, са опровергани още от Оригена. Разбира се, някои твърдения и недоумения на Целза са повтаряни векове наред, без поддръжниците им да могат да допринесат нещо повече от това — да запазят за историята имената си на отрицатели и противници на християнството.

Целта ни не е да правим разбор на „Истинно учение“, защото то вече не представлява интерес като критика на християнството. Но то остава и до днес едно ценно съчинение за ония, които искат да се вгълбят в историята на Църквата през първите ѝ векове. Остава ценно то и за нас, обикновените вярващи, защото Целз ни дава сведения за Исуса. Той не отрича историческото Му съществуване, макар и да говори за Него с пренебрежение и насмешка.

Като отрича евангелските повествования за Исуса като Христос, въплотен Бог, всемогъщ Чудотворец и Победител над смъртта, Целз ни представя Исуса за обикновен човек, а чудесата Му (без да ги отрича или отминава) — за магьоснически заблуди. „Исус в същност — казва той — произлиза от едно иудейско село. . . Майка му е една най-обикновена селянка, а съпругът ѝ дърводелец. . . Той самият бил низък, невзрачен и беден. . . По-късно, подгонен от нищетата, той отишъл като надничар в

Египет. Там придобил някои магьоснически сили, които египтяните претендирали, че знаят. След като пък се върнал оттам, горд с придобитите знания, открито се обявил за Бог. . . Кой свидетел, на който може да се вярва, е видял появата на птица, която да лети над Исуса? Кой е чул глас от небето, който го провъзгласи за син Божий? . . . Покрай другото, Исус привлякъл около 10 или 11 подозрителни мъже из най-лошите митари и рибари, и пътувал насам-натам, като делеял с тях негодите и оскъдната храна. . . Да считаме ли за хубаво и чудно, което е направил Исус? Да считаме ли за вярно онова, което е написано и разказано от учениците — за излекуванията на болни, или за възкресенията на мъртви, или за малкото хляб, с който не само били нахранени мнозина, но и събрали много остатъци? Не са ли обаче подобни делата, които правят боговете, и онова, което знаят да извършват възпитаниците на египтяните? . . . (Около смъртта на Исуса Целз пише) Истината е тази: след като той не убедил никого, макар и дълго да живял, нито даже собствените си ученици, той бил наказан и пострадал с

позорна смърт, поради злото, което направил, и поради не съвсем безукоризнения си живот“ . . .

Последната част от съчинението на Целз е един огнен апел към християните да се откажат от Исуса и да изпълнят своите религиозни и граждански задължения, защото в противен случай ще бъдат изтребени като опасни за всички обществени и политически институти. От това ясно проличава целта, която преследва Целз с „Истинно учение“, — да спечели християните за култа на демоните и императора.

И все пак ние трябва да благодарим на Целз за това, че е писал против християнството. И от вредата може да има полза. Сега за нас е ясно: че и древните противници на Исуса не Го отричат като историческа личност; че Исус е вършил чудеса; че в средата на 2 в. всички новозаветни писания са били налице. Целз е причина и за зараждане на най-ранната християнска апологетика.

Проф. Б. Пиперов

За умната или вътрешна молитва

(Из църковните отци)

Св. Василий Велики: „Хвалата за Бога е винаги в устата ми. Нам се чини, че е невъзможно това, за което говори пророкът. Как е възможно хвалата за Господа да бъде всякога в устата на човека? Когато човек води обикновен разговор, той не държи в устата си похвала за Бога; когато спи, мълчи също; когато яде, или пие, как устата му ще славославят Бога? На всичко това отговаряме, че има умна уста, принадлежаща на вътрешния човек, с която той хранейки се става причастник на животворното Божие Слово, което е хляб слязъл от небето. За тези уста говори пророкът. „Отворих устата си и привлякох Духа“. Господ ни задължава тези именно уста да държим отворени и чрез тях да приемаме истинската храна, като казва: „Разтвори устата си и аз ще ги изпълня“. Веднаж начертаната и запечатана в разума на душата мисъл за Бога може да се нарича хвала за Бога, която пребивава постоянно в душата. По думите на апостола, старателният човек прави всичко за слава Божия. Защото всяко усилие, всяко действие на ума и всяко слово има сила на похвала към Бога. Праведният човек, когато яде, или пие, или върши друго нещо, върши всичко за Божия слава; у него даже и когато спи „сърцето бди“.

Св. Григорий Богослов: „Винаги строй в ума си храм на Бога, за да имаш вътре в сърцето си невестествено и нетленно пребивание на Царя“.

Св. Иоан Златоуст: „Боледува ли духом! Ако боледуваши, не можеш да не викаш към Бога, защото на зле боледуващия е свойствено да се моли и проси. Болният Моисей също се молил и бил чул от Бога, Който му се откликнал, питайки го: „Защо викаш към Мене“ (Изх. 14:15). Анна с постоянство достигнала всичко, което искала, защото сърцето ѝ викало към Бога. И Авел не в мълчание и даже след смъртта си се молеше и от кръвта му се дигаше вопъл по-силен от тръбен глас. Стеня и ти,

като Моисей, няма да ти възбранявам. Разкъсай, както заповяда пророкът, не ризата си, а сърцето си; повикай към Бога из дълбочините на душата си. От низините на сърцето си възвиси гласа си; превърни молитвата си в тайнство. Ти не се молиш на хора, а Богу, Който е навсякъде и чува желанията ни преди да ги изречем и ги знае преди да сме ги намислили. Ако се молиш така, то ще получиш голяма награда. Защото е казано, че твоят Отец, Който вижда в тайно, ще ти въздаде найаве. Той именно, Който е невидим, иска, щото и твоята молитва да бъде такава“.

Преп. Макарий Велики: „Християнинът е длъжен непрестанно да мисли за Бога, понеже е писано: „Възлюби Господа твоя Бог от цялото си сърце. Това значи, че християнинът обича Бога, не само когато се намира на молитва в храма; но и тогава, когато пътува, беседва, яде и пие, пак мисли за Него, не Го забравя, а Го помни и желае, защото е казано: „Където е съкровището ви, там ще бъде и сърцето ви“.

Преп. Симеон Нови Богослов: „Светите наши отци, слушайки словото на Господа, че от сърцето излизат злите помисли, убийствата, прелюбодеянията, развратът, кражбата, лъжесвидетелството, хулителите, и че тези неща скверният човек (Мат. 15:19), а словото Божие учи, чашата да бъде чиста отвътре, та тогава да бъде чиста и отвън, тези свети хора, оставяйки мисълта за всяко друго усилие, са се подвизавали само в такова опазване на сърцето, знаейки несъмнено, че опазвайки сърцето чисто, те ще постигнат и запазят всяко друго, а без него не може да се задържи никаква добродетел“.

Св. Марк Ефеский: „Трябвало би, според заповедта, непрестанно да се молим и да се покланяме на Бога в дух и истина; разположението ни обаче към житейските неща и тежестите на грижите ни за тялото отбиват мнозина от пътя на Царството

Божие, което е вътре в нас, според словото Божие, като им пречи да пребивават пред умния жертвеник, за да принасят на Бога духовни и словесни жертви, както изисква от нас апостолът, казвайки, че ние сме храм на Бога, в който живее Духът Божи. И няма нищо удивително, ако това се случва като обикновено нещо с ония, които живеят по път, щом като виждаме, че и някои отрекли се от всичко земно, но мислено обуреваеми от вятъра на страстта се подхвърлят вследствие на това под голямо смущение, омрачващо разумната част на душата, и поради това не можещи да достигнат, при всичкото си желание, до истинска молитва. Сладка е за сърцето чистата и постоянна мисъл за Исуса и неизказаното просвещение, произлизащо от нея“.

Св. Григорий Палама: (Из словото му на Въвеждане в храма на Пресветата наша Владичица Богородица и всякога Дева Мария): „Пресвета Дева Богородица, пребивайки во Светая Светих и като научила от светото Писание за погивания поради непослушание човешки род, изпълвайки се към него с най-голямо милосърдие, възприела умната молитва, която отправяла към Бога за най-бързото помилване и спасение на човеците. Не виждайки сред съществуващото нищо по-добро за човека от тази молитва; устремявайки се към моление силно с цялото си старание, тя преподава на онези, които са след нея, дело, подобно на най-високо възлизане до видение на Бога. Отрекла се от света още от ранно детство, Св. Дева постига свещено безмълвие, което се явява най-необходимо условие за събеседване на молитвениците. Умната молитва се нуждае от безмълвие на ума, отдалечаване от света, забравяне на земните неща, проникване на най-висшите ни мисли към виждането на Бога. Боговиждането е плод на усилията на бодърствуващата здрава душа, явява се като нейно последно съвършенство и заедно с всичко това е образ на Боговършене. Затова човек се обожествява не от думи, не от видимите действия на предвидлива умереност, тъй като всичко това е земно и низко и човешко, а от пребиваването в безмълвие, понеже вследствие него ние се откъсваме и освобождаваме от земното и възлизаме към Бога. Като пребиваваме във висините на безмълвното живеене, подвизавайки се денонощно в молитви и моления, ние успешно доближаваме Непристъпното и Блажено Естество. По такъв начин, т. е. на търпеливо молящите се, неизяснимо се открива Светлината, стояща над ума и чувствата, и те виждат в себе си като в огледало Бога, след като са очистили сърцата си в свещено безмълвие. Това молитвено безмълвие е дейно, бързо и съкратено ръководство, което най-успешно свързва с Бога онези, които го практикуват изцяло във всичко. Ето защо и Пресветата Дева, отричайки се, така да се каже, от живота и хората, предпочела живот в пълна самота и пълно уединение, невидима за света. Така откъсната от суетата и свободата от всякакви материални връзки; отрекла се от общуване и обич към всичко суетно; превъзможвайки даже снисхождението към най-необходимото за собственото си тяло, тя приобщила ума си към Бога и в непрестанна молитва към Него тя сляла мислите си с Промисъла. Чрез молитвата Св. Дева Мария надмогнала всеки метеж на тялото и духа и открила за себе си нов неизказан път към небето, път, който ще нарека мислено мълчание. По този път тя прелетяла всички създания и творения и видяла по-ясно от Моисея

Божията слава, съзерцавала Божествената благодат, която не се поддава на никаква мярка, а така също и нетленните духове, докато станала съпричастница Божия и се явила светъл облак на действително жива вода, заря на новоочакван ден и огнеобразна колесница на Словото, както я възпяват църковните песнопения“.

Свободно предал Ц. Николов

ИЗ ЖИВОТА НА ЕПАРХИИТЕ

Софийска епархия. Храмово тържество. — Храмът „Св. св. апостоли Петър и Павел“, издигнат преди двадесет и две години в западната покрайнина на столицата, макар външно величествен и завършен, вътрешно поистинно се благоукрашаваше и подобряваше. Енорийските свещеници, в сътрудничество с църковните настоятели и благочестивите християни, не преставаха да се грижат и трудят за благолепието му. Те особено силно чувстваха нуждата от направа на нов иконостас, който архитектурно да хармонира с величието на свещената сграда. На тази нужда се отговори едва напоследък, когато църковното настоятелство, възглавявано от свещ. Любен Бонев, при съдействието на енорийските свещеници и Православното християнско братство, усилено работи за направата на нов иконостас. С благословението и подкрепата на Негово Светейшество патриарх Кирил, храмът в сравнително кратко време се доби с един рядко красив и ценен по художественост и архитектура мраморен иконостас.

Освещаването на новия иконостас се извърши в неделя — на 29 януари. По този случай Негово Светейшество, придружен от епископите Партений Левкийски и Симеон Траянополски, пристигна сутринта в храма, където бе посрещнат с кратко приветствено слово от свещ. Любен Бонев. Отговаряйки на приветствието, Светейшият патриарх изрази радостта и задоволството си, че православното изпълнение от района на храма „Св. св. апостоли Петър и Павел“ се е вслушало в гласа на вярващото си сърце и е осъществило онова, което той преди няколко месеца при посещението си на храма е изказал като пожелание и препоръка. Негово Светейшество патриарх Кирил в съслужение с двамата придружаващи го епископи и архимандритите Горазд и Иоан, отслужи тържествена св. Литургия, през време на която пе умилително и стройно братственият хор под ръководството на свещ. Величко Апостолов. В края на св. Литургия пред множество богомолци, които бяха изпълнили големия храм, Светейшият патриарх произнесе проповед върху литургийния евангелски текст: „Иисусе Наставниче, помилвай ни“ (Лук. 17:13), в която говори за величието и неизмеримостта на милостите, които Бог ни изпраща, когато, в беди и страдания, с вяра и молитва се обръщаме към Него. Всяко добро дело е Божия милост. Божия милост е, подчерта Негово Светейшество, и направата на новия иконостас в този храм. Пристъпвайки към освещаването му, той произнесе слово, в което подчерта усърдието и пожертвувателността на енорийските свещеници, църковните настоятели и боголюбивите християни и им пожела и занаяпред със същата любов да се грижат за енорийския си храм, като не забравят преди всичко да се грижат и за благолепието на храма на сърцето си.

От името на енорияшите благодари на Негово Светейшество за отеческото му внимание към тях и храма им Атанас Саев, който изказа пожелание по-често да ги посещава Негово Светейшество, за да ги насърчава в делото на вярата и благочестието.

Така приключи едно мило и паметно храмово тържество, от което всички присъстващи останаха духовно наситени и задоволени. — Прот. Илия п. Николов.

Доростолска и Червенска епархия. Едно църковно тържество. — На 3 т. м. пристигна в гр. Силистра Негово Високопросвещенство св. Доростолският и Червенски митрополит Михаил, придружен от Негово Всеблаготворителство прот. Кирил Маринов, и д. протосингел и епархийски съветник. На другия ден, неделата на блудния син,

Негово Високопреосвещенство отслужи св. Литургия, в която взеха участие, освен прот. Кирил Маринов, и свещениците от града ни. В края на службата митрополитът произнесе слово, което, изпълнено с трогателни примери, извъргна у мнозина богомолци съзи на умиление.

Същия ден след вечерня Негово Високопреосвещенство извърши водосвет в новопостроения църковен салон, изпълнен от християни и християнки, и произнесе приветствено слово по случай завършването на този салон. В началото Негово Високопреосвещенство изрази голямата си радост, че му се отдава случай да извърши първия водосвет в този хубав и кокетен салон, побиращ около 200 души. В който ще се изнасят духовни беседи, сказки и забави и ще се устройват църковни концерти и събрания. След като преподаде благословието си на всички присъстващи и на ония, които са се потрудили за изграждането на църковния салон, митрополит Михаил изказа надеждата си, че благочестивите християни и християнки с радост и задоволство ще отправят неделен ден стъпките си към този салон, в който ще се предлагат неизтощими трапези на благодатна духовна храна. След пожеланията на Негово Високопреосвещенство каза няколко думи и архиепископският наместник и председател на църковното настоятелство прот. Иван Райчев, който подчерта, че радостта от завършването на това хубаво дело не е само радост на църквата в града ни, а е светла радост и на цялата ни епархия защото построяването на този салон е постижение на идеята за църковна просвета, културен възход и духовен напредък. Председателят изрази благодарността на църковното настоятелство към другите два свещеници при църквата ни — прот. Яков Володин и свещ. Руси Димитров, както и към всички християни и християнки, които било с работа, било с ценни съвети или с различни подаръци са допринесли за успешното изграждане, завършване и благоукрасяване на този салон.

На края прот. Кирил Маринов изнесе съдържателна беседа на тема: „Необходимост от изповед“.

Църковното тържество завърши с изпяване на благодарствена молитва към Бога, без волята на Когото нищо не става в света и Който щедро награждава и благославя всяко добро и полезно дело. — И. П. Р.

Старозагорска епархия. Духовна трапеза за народа. — Така трябва да се нарече инициативата на Негово Високопреосвещенство Старозагорския митрополит Климент да се изнесат редица сказки в епархията от добре познати наши църковни сказчици.

Измежду поканените е и главният редактор на „Църковен вестник“ архимандрит Стефан, който на 3 и 4 март в гр. Чирпан и гр. Стара Загора изнесе сказката си „Духът на християнството“.

И в двата града жадните за християнско слово хора масово се бяха стекли в светите храмове. Особено това се подчерта в гр. Стара Загора, където на църковната служба в храма „Св. Троица“ имаше над 400 души богомолци, а на сказката след обед в храма „Св. Троица“ той изнесе сказката си „Духът на християнството“ в присъствието на повече от 800 души. И в двата града християните преживяха истинско духовно тържество. Оценката на мнозина е, че това беше богато духовно пиршество. Възхищението си изказваха всички открито.

Християните от епархията на Негово Високопреосвещенство Старозагорския митрополит Климент, свикнали винаги да получават богата духовна храна от него и неговите споспешници, сега се запътваха към Божиите храмове, за да чуят о. Стефана. Те не останаха излъгани, защото сказчицът действително им поднесе изобилна духовна храна.

Със своя цветист език, дълбоко познаване на духовната и светска наука и литература, богат опит, умение да си служи с подобрани примери из съкровищницата на двете науки — богословска и светска — и умението да говори леко и свободно, той плени слушателите си още в първия момент, като ги държа в напрежение до свършването на сказката. Всеки с нетърпение чака да чуе нещо по-интересно и по-назидателно. Очакванията бяха блестящо задоволени, защото като буен поток от устата на говорителя течеше словото на истината. Темата на сказката беше така умело разкрита, щото и за най-слабо просветения стана ясно, че само ония човешки творения, оня човешки живот са осмислени, от които лъха духът на християнството. Тоя дух е проникнал и одухотворил всичко добро,

красиво, ценно и полезно в богатата духовна и материална култура на човечеството.

Хвала на инициаторите за тия полезни и навременни беседи, а признателност и уважение към надарения църковен сказчик, който с обич, вежина и умение поднася духовна храна на жадната християнска душа. — Н. Александров.

ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

СТО И ПЕТДЕСЕТ ГОДИНИ БЪЛГАРСКА ПЕЧАТНА КНИГА

„НЕДЕЛНИК“ НА СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ
1806 — 1956

Тази година се навършват сто и петдесет години от появата на първата българска печатна книга на новобългарски език. Като си припомняме това важно събитие в живота на нашия народ, не можем да не отбележим неизмерно големия напредък, който сме постигнали в книжовното поле за тоя сравнително кратък период от време.

След четиристотин години на турски и фанариотски деспотизъм, през бурната 1806 в един малък градец на Малка Влахия — Римник (от българската дума Рибник) се слага началото на книгопечатането на българската книга на новобългарски език. Началото е било добро. Първата печатна книга на новобългарски език е един обемист том от 530 страници голям формат, за чието отпечатване е била необходима огромната за онова време сума от 10.000 гроша. Трябвало е много кураж и увереност в себе си и народа, за да се реши човек на едно толкова рисковано предприятие.

Първата печатна книга на новобългарски език се дължи на перото и грижите на котленския българин СТОЙКО ВЛАДИСЛАВОВ, роден през 1739 и познат най-вече с духовното си име — СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ. Той и именувал „НЕДЕЛНИК“ и сам дава обяснението в послеслова на книгата си, че „произведох сию книгу от словенскаго пространныаго языка на болгарский простий и краткий язык, всеяи разумети всякому болгарскому простому и невежому народу, и узнати закон и веру нашу“.

Тази книга не е могла да се отпечати в България. Благодарение на обстоятелството, че Софроний е емигрирал в Румъния, гдего е добре приет от влашкия княз Константин Ипсиланти и от угровлашкия митрополит Доситей, той е могъл спокойно да се отдаде на книжовен труд. По него време власите пишели и печатали с кирилица, което обстоятелство още повече улеснило отпечатването на „Неделника“.

Година преди слагане под печат книгата си, Софроний отправя към някои родолюбиви българи в Румъния позив за парично подпомагане на отпечатването, като посочва и имената на някои по-заможни българи: „кир Петко, кир Иовко, кир Савва (по всяка вероятност Савва Винбаши, славенски българин, заемащ важна политическа длъжност в Вукурещ, а през 1821 играл значителна роля в „Заверата“ в Румъния. — Бележ. моя), кир Някол, кир. Димитър Карловец, кир Иско Събович, кир Павел Теодорович, кир Алекс и кир Радол и прочии вси християни що се находите по Влахо-Богдания“. Доколко са се озовали тия български емигранти в Румъния не ни е известно, защото, за съжаление, не е приложен към книгата списък на спомоществателите, а такива ще да е имало в значителен брой.

Събраната сума не ще да е била достатъчна, защото се налага да помогнат и влашките епископи, което Софроний изрично отбелязва и то в корицата на книгата си. Според църковните канони, никое духовно лице не е могло да печата книга, преди да бъде одобрена от главата на Църквата. Такъв във Влашко е бил Угровлахийският митрополит Доситей, който не само е одобрил книгата на Софрония за печат, но и заедно с тримата влашки епископи — Нектарий Римнишки, Константин Бузовски и Иосиф Арджешки — са улеснили и подпомогнали материално за отпечатването ѝ.

В Римнишкото епископство е имало отдавна печатница с български букви още от времето на влашкия княз Матей Басараб (1632—1654), при епископството на никополския българин ИГНАТИЙ (1590—1662), когато последният

отпечатва редица книги на български език (Ср. в. „Народен пастир“, от 18 юни 1955, статията за митрополита Игнатий от Хр. Капитанов). Следователно, в Римник е имало стара традиция най-малко отпреди две столетия за печатане на книги на български език. Това именно улеснило и печатането на „Неделника“, което започнало на 24 април 1806 и било завършено на 25 ноември с. г.

Правописът на книгата е бил прегледан и поправен от Димитър Михаил Попович и неговия син Георги, които са я преписали и така са я дали за печат. В корицата се отбелязва, че те са я и отпечатали. В послеслова е упоменато името на „Теодор Стоянович от Видин, ученик на Софроний Врачански“. Навярно последният е бил словослагател. На края на ноември 1806 хиляда бройки от „Неделника“ са били готови от печат и поставени на разположение на ревностния котленски родолюбец. Така се слага началото на книгопечатането на новобългарски език, което е било едно добро начало за българската книжнина.

Появата на „Неделника“ става при извънредно неспокойна и натегната политическа атмосфера. Още от пролетта на 1806 войната между Русия и Турция се очертавала като неизбежна. Всички българи отново отправяли надежден поглед към „Дядо Ивана“. Отказът на Русия да утвърди мирния договор с Франция от 8/20 юли 1806 повлияло на отношенията с Портата, която изпаднала под силното влияние на генерал Себастиани, френския посланик в Цариград. Без да вземе предварителното съгласие на Русия, както предвиждал Яшкият мирен договор, Портата отзовава на 24 август (5. IX) 1806 Молдовския княз Александър Морузи и влашкия Константин Ипсиланти, които били несъмнени русофили. На 10 ноември н. ст. руските войски преминават Днестър и завземат румънските княжества. На 18/30 декември Турция официално обявила война на Русия, която война продължава до пролетта на 1812. Следователно, появата от печат на „Неделника“ съвпада с руската окупация на Влашко и със започването на руско-турската война от 1806—1812.

Сега положението на Софроний основно се изменя. Докато до идването на руските войски той е бил протее на митрополит Доситей Филитис, грък и убеден франкофил, сега последният изпада в немилост, а Софроний се ползува с особено благоволение и уважение от руската власт. През 1807 Доситей с тримата си епископи, все гърци, избягва в Брашов, отдето подава оплакване до Наполеон, което дава повод на русите да му отнемат митрополитската катедра, да го заточат в манастир и на негово място да назначат свое протее, русофил. През всичкото време на руската окупация във Влашко, която продължава до сключването на руско-турския мирен договор в Букурещ на 16 май 1812, Софроний е на разположението на руското главно командване, с което работи на политическа почва. Тази му дейност е добре известна. След оттеглянето на руската войска, Портата изпраща за влашки княз фанариотът Иосиф Караджа. Доситей отново се завръща на митрополитската си катедра, обаче, за късо време, и под влиянието на Русия, чиято влияние все още е било силно, той е принуден да се оттегли, сега вече окончателно, и на негово място е избран за Унговлахийски митрополит Нектарий, същият оня Римнишки епископ, който покровителствуваше Софроний при отпечатването на „Неделника“ му в Римник.

През всичкото това време Софроний е имал пълната възможност да разпоряди своя „Неделник“ както сред многобройната българска емиграция в румънските княжества, така и сред окупиранията от руските войски Северна България, която той лично посещава. В скоро време „Неделникът“ става най-любимата книга на жадните за четиво и поучения българи и толкова популярна, че я прекръстват на името на автора ѝ — „Софроние“.

Значението на „Неделника“ е извънредно голямо. Тя не само е първата печатна новобългарска книга и единственият печатан труд на Софроний, но и указание, че трябва да се прекрати догаванната практика на преписване на ръкописите, и подтик да се започне печатането на български книги. С нея се посочва пътят, който трябва да следва занаятът българската книжнина. Софроний слага само началото, и повикът сред българския народ става общ — за повече български печатани книги на обикновен, разбираем, общодостъпен говорим български език!

Софроний пише: 1) защото българите не разбират книгите, написани на гръцки език или на старо-славянски, то „потрудих се аз грешний и преписах тая книга душеполезная на простий болгарский язык, каквото хоратаме

ний... Досега такава книга по български простий язык на свето не е била!... Такива книги по простий язык имат гречите, и сербите, и власите, и русите, и други вери; токмо нашите бедни българи нямат таковий дар. За това са потемнени със незнайние“; 2) той напълно съзнава, че слага епохално начало за българската книжнина: „Но да се потрудим да извадим тая сега на свето, веднаш да стане начало; после след час надеяса много таковий простий книги да изпишат, — но работа ест веднаш да бъде начало“.

„Софроние“ стана настолна книга на българите и им посочи пътя към повече просвета, повече свобода и повече правда. Тя е пределният камък на истинското българско възраждане и на възхода на българския народ! — Христо Капитанов.

ДЕЛЕГАЦИЯ НА НАЦИОНАЛНИЯ СЪВЕТ НА ХРИСТИЯНСКИТЕ ЦЪРКВИ ОТ САЩ В СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ

Според съобщение на ТАСС, поместено във в. „Правда“, на 15 март 1956 г. Негово Светейшество Алексий патриарх Московски и на цяла Русия, е дал прием в чест на намиращата се в Москва делегация на Националният съвет на християнските църкви в САЩ, на който са присъствували митрополит Николай, екзархът на Московската патриаршия в САЩ архиепископ Борис, управляващият делата на св. Синод протопресвитер Н. Ф. Колчицкий, намесникът на Троицкосергеевската лавра архимандрит Пимен, ректорът на Духовната академия и семинария прот. К. И. Ружицкий и други представители на Руската православна църква.

На приема в числото на гостите били председателят на Съвета по делата на Руската православна църква при Министерския съвет на СССР Г. Г. Карпов и от американското посолство в Москва г. Макфаден.

Патриарх Алексий и водачът на делегацията, председателят на Съвета д-р Блейк, са разменили приветствени речи.

В същия ден делегацията е посетила Кремл и е разгледала съборите и двореца, Оръжейната палата и други забележителности на Кремл. Трима от членовете на делегацията са присъствували на заседание в едно народно съдилище в Москва.

Митрополит Николай и членът на делегацията д-р Фрей са разменили мнения за отношенията между Руската православна църква и Всемирния църковен съвет.

Вечерта цялата делегация е посетила молитвения дом на свателитите-баптисти в Москва.

На 16 март делегацията е посетила Загорск, където разгледала Троицкосергеевската лавра, Московската духовна академия и семинария и беседвала с заместника на лаврата архимандрит Пимен, с ректора на Духовната академия прот. Ружицкий и професорско-преподавателския персонал. — Ст. Илиева.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

Освобождението на България от турско робство. — На 1 март 1956 в Клуба на културните дейци в София се състоя тържествено чествуване на 79-тата годишнина от освобождението ни. Проф. Христо Христов произнесе кратък доклад, в който подчерта, „че освобождаването на България от турска власт е едно от най-крупните събития в историята на нашия народ. Балканските народи виждаха в лицето на Русия своята естествена защитница. В очакванията на българския народ за освобождение е вплотена легендата за Дядо Иван. Русия не само ни освободи, но съдействуваше за укрепването на младата българска държава. Княз Дондуков-Корсаков и другите руски дейци създадоха българската администрация и българската войска. Съветската армия ни дари за втори път свобода. Българският народ

храни чувства на дълбока признателност, любов и уважение към освободителите. Върху това се крепи дружбата ни със Съветския съюз днес“.

Последва литературно-музикална част. Групата „Хайдушка песен“ изпълни възрожденските песни: Балкан ечи, Боят започна, Пустите Клисурци, Зададе се мамо темен, черен облак, и др. Народният артист Константин Кисимов речитира Вазовата ода „Опълченците на Шипка“. Накрай бе проектиран филмът „Героите на Шипка“.

Конференциите на мира, които бяха проведени във всички населени пунктове у нас — седалища на духовни ооклии през изтеклия месец февруари, са привършили в Русенска епархия на 8 март. По-долу поместваме телеграмата, която Негово Високопреосвещенство Русенският митрополит Михаил е отправил до Българския патриарх Кирил след приключване конференцията на мира в гр. Тутракан:

София, Негово Светейшество патриарх Кирил.

Ваше Светейшество и Светият Синод винаги имате в наше и на свещениците ни лице верни споспешници в отстояване делото на мира, ценен завет на божествения Пастиреначалник. Считаме за дълг да подчертаем тази готовност и от името на свещениците от Тутраканска околия, събрани днес на нарочна конференция, посветена на мира, на която изнесохме подходящо слово, последвано от доклади и проповеди, застъпени от свещеници.

✠ **Доростолски и Червенски Михаил.**

Служба в румънската църква в София. — С благословение на Негово Светейшество Българския патриарх Кирил и по покана на Негово Високоблагоейнство ставрофорния свещеноиконом Иоан Крестя, председател на румънската църква „Св. Троица“ в София, на 29 януари, неделя на Десетте прокажени, в същия храм бе отслужена св. Литургия от Преосвещения Макариополски епископ Николай, ректор на Духовната академия. В службата взеха участие Негово Високопреподобие архим. Антоний, управител на пинсиона при академията, о. иконом Иоан Крестя и неколцина свещеници-студенти и диаconi. След св. Литургия епископ Николай произнесе слово върху неделното евангелско чтение. На службата присъствуваха много богомолци, които се насладиха на прекрасното и високохудожествено пение на хора при църквата — един от първите хорови колективи у нас. Приятно беше да се чуе как български свещенослужители произнасят ектении и възгласи на румънски, а румънският — на славянски. На края на службата о. Крестя с топли думи изказа благодарност на епископ Николай и на неговите съслужители за извършената служба, която бе израз и манифестация на все повече засилващите се сърдечни чувства и връзки между двете сестри-църкви — Българската и Румънската и на дружбата между двата съседни и едновърни народи — румънския и българския.

Откриване на изложбата „Марин Дринов“ в залите на Централния църковен историко-археологически музей при Св. Синод. — На 13 март т. г. стана откриването на организираната при ЦЦИАМ изложба на научните трудове на бележития наш сънародник Марин С. Дринов, про-

фесор на Харковския университет, починал на 28 февруари (13 март) 1906 година.

В изложбата, уредена по решение на Св. Синод, са подредени в хронологически ред фотоснимки из живота на бележития покойник, редица негови писма, както и най-важните негови научни трудове, предимно такива, в които се засягат въпроси из областта на нашата църковна история. На специален щанд са подредени и по-важните исторически и др. трудове на наши и чужди учени, в които се обсъждат мнения на Дринов или се описват случки из неговия живот.

Откриването стана с подходяща кратка реч от директора на ЦЦИАМ проф. прот. Иван Гошев.

На откриването присъствуваха от името на Св. Синод Негово Високопреосвещенство св. Ловчанският митрополит Филарет и секретарят на Св. Синод, архим. Максим, ректорът на Духовната академия „Св. Климент Охридски“ с цялата преподавателска колегия от професори, доценти и др., студентите от същата духовна академия, множество духовни лица от София и провинцията и др. гости.

Изложбата прави силно впечатление със своята пълнота, прегледност и естетична уредба.

Заслужено отличие. — По решение на Св. Синод (протокол № 64/1955) за проявена дейност в производството и организацията на църковните земеделски стопанства, отпуснаха се парични награди по 500 лв. на следните ръководители на стопанства и постоянни работници:

1) архимандрит Герасим, игумен на манастира „Св. Никола“ и ръководител на стопанството в с. Сребрино, Пазарджишко; 2) монахиня Августа, игуменка на манастира „Св. Арахангел Михаил“ и ръководителка на стопанството в с. Присово, Търновско; 3) монахиня Доминка, игуменка на манастира „Св. Троица“ и ръководителка на стопанството при манастира в гр. Етрополе; 4) Петко Атанасов Петков, овчар при църковното земеделско стопанство в с. Боянци, Асеновградско, при Бачковския манастир (за получена 3 клгр. вълна и 80 литра мляко от овца средно от цялото стадо от 65 овци).

Православна християнска етика. — Излезе от печат и се пусна в продажба в Синодалната книжарница „Православна християнска етика“, от Сливенският митрополит Никодим, свещеноиконом Цв. ц. Христов и д-р Ив. Г. Панчовски. Такава книга за пръв път се издава у нас. Тя е предназначена за учебник по християнска етика в последните два курса на Духовната семинария. Книгата обаче има и по-широки задачи: да служи като ръководство за религиозно-нравствено самообразование и усъвършенстване. Поради това тя трябва да не липсва в библиотеките на енорийските храмове и християнските братства. Книгата е отпечатана в ограничен брой екземпляри. Тя има 328 страници и струва 49.29 лв.

Скръбни вести. — На 13 т. м. почина в семинарията при гара Черепиш баба Мария Койчева Казасова, на 85 години, родом от гр. Велико Търново, майка на епископ Тихона, която от няколко години живееше при него. Опелото на покойната

се извърши на 15 т. м. от ректора на Духовната академия епископ Николай в съслужение с архимандритите Григорий, Антоний, Мирон, Герасим и манастирското духовенство. Покойната се отличаваше с християнска скромност, кротост и добродушие. Мир на душата ѝ!

— На 15 март т. г. в с. Врабево, Троянско, е починала на 80-годишна възраст Цвета Михова Найденова, майка на Стоян Минковски, началник служба при Пловдивската митрополия, и на свещеник Николай М. Найденов, служащ в София. Покойната беше добра християнка и примерна майка. Бог да я прости!

Денят на жената — 8 март мина при особена тържественост. Служителите по ведомството на св. Църква се свикаха на събрание в салона на митрополията, където присъствуваха и много гости, добри християни. Събранието бе открито от председателя на Профкомитета Дим. Даскалов, а хористи от хор „Гусла“ със солист Георги Махалнишки изпълниха хубава програма от отбрани български, румънски и полски песни, след което д-р Дим. Пенев произнесе прочувствено слово на тема: „Жената в християнството“. Подробно и ясно сказчикут очерта какво е било положението на жената в далечното минало и какво е било мнението на представителите на човешката мъдрост и знание за жената въобще. Той изтъкна преценката за жената, дадена от Исуса Христа, който я издигна от низините и я направи човек, способен и достоен за велики дела и подвизи, които жената-християнка действително е записала и записва в книгата на живота.

След свършване на сказката председателят на Профкомитета Дим. Даскалов, ведно със секретаря на същия, Иванка Воденичарова, поднесоха подходящи подаръци на служителките: Зорка Андрова, Мария Миланова, Анка Цветкова, Рада Минкова, Стефка Новева и Тодорка Алтимирова, които дълги години усърдно и прилежно се трудят по ведомството на Църквата. От името на наградените служителки Рада Минкова изказа сърдечна благодарност и признателност към Върховната управа на св. Църква и Профкомитета на църковните служители в София. — Ст. Илиева.

За хонорара на нашите сътрудници и дописници. — Всички материали, поместени в ЦВ, се заплащат съгласно тарифата за хонорарите, изработена и приета от Св. Синод на БПЦ. Определените хонорари се изплащат от касата на Синодалното книгоиздателство, ул. „Св. София“, 2, срещу подписване на сметко-разписка и разходен ордер.

Редакцията на ЦВ умолява прочее своите сътрудници и дописници да се явяват своевременно в Синодалното книгоиздателство за получаване на определения им хонорар. Тия от тях, които живеят в провинцията, могат да уълноможат свои близки в София, които да получават хонорара им. В такъв случай те трябва да уведомят писмено администрацията на ЦВ за избраното от тях за целта лице, като посочат името, презимето и точния му адрес. — От редакцията на ЦВ.

Нов телефонен номер на Синодалното книгоиздателство и на редакцията и администрацията на ЦВ. — От 25 март т. г. Синодалното книгоиздателство и редакцията и администрацията на ЦВ имат нов телефонен номер — 8-29-83.

Телефонният номер (служебен) на директора на книгоиздателството остава същият — 8-33-13.

Обявление. — Църковното настоятелство в с. Славяново, Плевенско, обявява на интересуващите се, че първата енория, състояща се от 585 къщи, с около 650 православни венчила, е свободна. Търси се свещеник с висше образование. Кандидатите да подадат заявление до св. Търновска митрополия и се явят в селото на пенне, проповед и опознаване. — На църковното и-во председател: свещ. Илия Бочуков.

Изгубеното кръщелно свидетелство на Николай Нанов Жечев, от гр. Сливен, да се счита невалидно. Издаден е дубликат. — Енор. свещеник А. Попиванов.

ВЪНШНИ НОВИНИ

Из живота на Иерусалимската църква. — Веднага след смъртта на Иерусалимския патриарх Тимотей, местоблюстител на патриаршеския престол е бил избран от Св. Синод Високопреосвещеният Севастийски митрополит Атинагор, назначен от блаженопочившия патриарх още от 1947 за патриаршески заместник. Св. Севастийският митрополит, в мире Архимед Василиадис, е роден в 1885 в Бруса, където получил и първоначалното си образование. На 14 години е заминал за Иерусалим (1899), където е следвал богословие, ръкоположен е бил за диакон в храма „Св. Възкресение“, а по-късно за иеромонах и подучил архимандритското отличие. В 1944 е бил повишен в Севастийски архиепископ. През 1945 е представлявал Иерусалимския патриарх в Москва при възкачването на Алексий на патриаршеския престол. Знае пет чужди езици: турски, арабски, руски, английски и френски.

Според установения ред Иерусалимският патриарх се избира от тамошното братство. Изборното събрание, което се състои от членове на Св. Синод и други клирици, изготвя изборния лист с трима кандидати, от които Св. Синод избира патриарха.

Иерусалимската църква, която се ръководи по Юлианския календар, е отпразнувала Рождество Христово в траурна обстановка.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Дух и плът (Във връзка с настъпилата св. Четиридесетница). — † Варненски и Преславски Йосиф.
2. Лечебница за душата (Размисли за изповедта). — Проф. прот. Хр. Димитров.
3. Отвъдност и отсамност в религията. — Д-р Дим. Пенев.
4. Рилският духовник х. Агапий (По случай 100 години от излизането на книгата му за Изповедта). — Архимандрит Климент Рилец.
5. Целз и свидетелството му за Христа. — Проф. Б. Пиперов.
6. За умната или вътрешна молитва (Из църковните отци). — Свободно предал Ц. Николов.
7. Из живота на епархиите.
8. Отзиви и бележки.
9. Църковна и обществена летопис.